

Ա. ԳՐԱԿԱՆ

ՀԵԹԱՆՈՍԱՑ ԱՌԱՔԵԱԼԸ

Ակիւզաս եւ Պրիսկիզան ամիսներէ ի վեր հաստատուեր էին արդէն Եփեսոսի մէջ եւ կ'զբաղէին իրենց արհեստով : Չորս ամիսներ յետոյ Պօղոս իր Երուսաղէմի ուխտապնացութենէն եւ թափառումներէն վերջ, Եփեսոս եկաւ, հոգիով ու մարմնով հիւծած եւ քայքայուած, եւ կրկին հիւրը եղաւ այս բարեպաշտ զոյլին, որոնք իրեն կ'սպասէին : Հոսեւս Ակիւզասի եւ Պրիսկիզայի շուրջ բարեպաշտներու խմբակ մը կար, ինչպէս Կորնթոսի մէջ, որոնք հեռու չեն փրկութենէն : Անոնցմէ մէծ մասին հաւատքը ստկայն յըստակ չէր, շատեր կը կարծէին թէ Մեսիան տակաւին չէր եկած : Եղայրութիւնը որ յանուն Մեսիային դոյլութիւն ունէր, անդամները իրենց մկրտութիւնը ընդունած էին Յուհաննէս Մկրտիչի անունով : Այս ըմբռնումը աւելի զօրացած էր երր Աղեքսանդրիայէն Արպողոս անունով մէկը Եփեսոս եկած էր : Ստկայն Ակիւզաս եւ Պրիսկիզան հաւատիացուցեր էին այս վերջինին թէ Մեսիան եկած էր արդէն եւ թէ Յուհաննէսը անոր նախակարապետն էր միայն :

Ասորդոս շնորհիւ իր ճարտար լեզուին եւ տպաւորիչ անձին, մէծ ընդունելութեան արժանացած էր, թէ Հրեաներու եւ թէ բարեպաշտ հեթանոսներու կողմէ : Կորնթոսի մէջ բոլորին կարծիքը այն էր որ իր չը թմներէն մէզը կը կաթէր, երր կը խօսէր Ս. Գրքի եւ Մեսիայի մասին, թէ եւ շատ հեռու քրիստոնէական կրօնի ճշմարիտ ըմբռնումէն եւ փրկարդութեան ու յարութեան խորհուրդի հասկացողութենէն : Կային ուրիշներ որոնք ընդունելով հանդերձ լաւ խօսողի իր հանգամանքը, չէին կրնար չյիշել Պօղոսը, որ Տիրոջ կողմէն զրկուած պատղամարիքն էր, լեցուն Ս. Հոգիի շնորհներով եւ թժչելու կարողութեամբ : Որուն նայուածքէն կը նահանչէին չար ոգիները եւ որուն ներկայութիւնը

ապահովութիւն էր տաղնապահար սիրտերուն : Անտարակոյս թէ քաղցր կը հնչէր Ապողոսի խօսքին զանդակը, սակայն տարբեր ձայնով :

Եփեսոսի մէջ Պօղոսն ու Ապողոսը իրարուհանդիպեցան Պրիսկիզայի տանը մէջ : Ապողոսը վայելչաղեղ տղամարդ մըն էր, մէծ եւ պայծառ աչքերով ու բարձր ճակատով : Գետէր հազութիւ ազնուականի մը նման, տպաւորիով շուրջինները : Իր անձին պէս խօսքն ալ հարուստ էր եւ առինքնող : Ստկայն իր արտաքին տեսքին եւ ներգին մարդուն մէջ չկար այն ներգաշնակ եւ երջանիկ միութիւնը, որով օժտուած էր Պօղոսի սիրելի բարեկամ Բարենարասը : Առաջին նայուածքով կարելի էր նշմարել որ Ապողոսի արտաքնայրդար դրսերեւոյթը խոսոր կը համեմատէր իր ներքին աղքատութեանը հետ : Մինչ Պօղոս հակառակ իր տժոյն երեւոյթին, անխնամ հաղուածքին եւ մտահոգութիւններէն ու տաժանքէն մաշած մարմնին, սրբազն եւ անշխարհային էակի մը տպաւորութիւն կը թողուր շուրջիններուն վրայ : Իր աչքերը արծիւ հայեացք ունէին եւ խորհրդաւոր լրջութիւն մը կը կաթէր իր ամբողջ անձէն, ուրախութեան ճառապայմներով :

Ապողոսը, իրեւ աշակերտ Փիլոն Աղեքսանդրացիին, խօսեցաւ լոկոսի վարդապետութեան մասին : Լոկոս ըստ իրեն պատկերն ու ստեղծագործ ոյժն էր տիեզերքին, անդրանիկ ծնունդը Աստուծոյ, երկրորդ Աստուծած մը, շողքը ամենակալի մտածումին, նախատիպարը աշխարհին եւ մարդուն : Լոկոսի միջոցաւ է որ Աստուծած կը կառավարէ իր ստեղծագործութիւնը : Լոկոս ոչ արարիչ եւ ոչ արարած էր, այլ անդրանիկ որդին Աստուծոյ, իսկ խմասութիւնը երկրորդ որդին, միտքն ու ստեղծագործը տիեզերքին :

Պօղոս այլեւս չկրցաւ համբերել ու պող-

կաց. «Աստուած առաջին եւ Երկրորդ զաւակեներ չունի, բաւ, միակ անձը որ կրնայ Աստուածոյ անդրանիկ որդին կոչուիլ, ո՛չ լուկոսն է եւ ոչ ալ կարգն ու իմաստութիւնը աշխարհին, որոնք ստորոգելիներ են միայն: Փրկութիւնը Մեսիային մէջ է լոկ, որ նախաձայնուած է մարգարէներէն»:

Ապողոս ապէցեցաւ այս վճռական ու յանկարծասասա արտօայատութենէն, նայեցաւ առաքեալին, Հէքիաթային հով մը, սրբութեան հոտ մը իր մէջ արթնցուց Երկիւզած զդացումնէր մարդու մը նկատմամբ՝ որ իր Երազէն հալածուած, դիբք էր բռնած ժամանակի պղծութեան, փառքի եւ ոյժի վաճառորդներուն դէմ, աշխարհին բերելու իր սպատպամբ: Պօղոս իմաստասիրական տեսակէներու ծառայող մը չէր, անիկա առաքեալ մըն էր եւ դիտէր իմաստը իր առաքելութեան: Մեսիան իրեն համար թէզ մը չէր, ոչ ալ նիւթ մը իմացական հետազօտութիւններու, այլ ամբողջական իրականութիւնը աշխարհին: Իր աւետարանը աստուածարանական զրութիւն մը չէր, մտքի եւ փորձառութեան լոյսերով մշակուած, այլ յայտարարութիւնը այն ճշմարտութեան, զոր քարոզելու համար ծէրը ընտրած էր զինքը: «Արդարացումը, շարունակեց Պօղոս, դերազօր է տրամարանութեան, իմաստութեան, եւ օրէնքի տըւեալներէն: Մովսէսի Օրէնքը մէկ մասն է միայն արդարացումին, որովհետեւ օրէնքը իր բոլոր զէնքերով չի կրնար ընդդրել կեանքը իր ամբողջութեանը մէջ: Այս տեսակէտով Աստուած կեզրոնացուցած է ամէն ակնարկ եւ ծգտում արդարացման՝ միակ անձի մը մէջ, եւ այս արդար մէջնորդը Յիսուս Մեսիան է: Անիկա համայնական օրէնքը չէ աշխարհին, որ ցնորք, թակարդ եւ պատրանք է լոկ, պարապ հոր մը առանց կենդանի ջուրին: Մեսիան յորդագեկ եւ յաւերժական հոսանքն է կեանքին: Ճետեւարար, սիրելի Ապողոս, եթէ դուն աշխարհին բերել կ'ուզեն լոկոսը, օրէնքը, իմաստութիւնը, դուն բերած կ'ըլլաս իմաստազանց մի ամն Մեսիան, բայց ոչ աշխարհի փրկիչը, որ մի է յամենայնիք: Դաշն, պարուրող, պալատան ձայնը առաքեալին, վէրքի վրայ թափուած իւղի պէս կը խորովէր սիրուերը ունկնդիրներուն, վաստահութիւն բուցնելով հոգիներուն խորը:

Երբ Պօղոս վերջացուց իր խօսքը, Ապողոս հարցուց. «Եթէ Մեսիայով միայն կարելի է արդարանալ, խնդրեմ բաէ ինծի, ի՞նչ է մեղքը»:

Պօղոս մտածեց պահ մը, իր միտքը պըրկուեցաւ խորունկ ճիգէ մը, կարծես անհրաժէշտ զառեր զտնելու համար, յետոյ ըստ։ «Աստուած Հայր է եւ ստեղծիչ ամէն բանի: Ան բարութեան, արդարութեան եւ սիրոյ դերագոյն խորհրդանիչն է, իր մեծագոյն նըսպատակն է փրկութիւնը մարդերուն, իրենց մեղքերէն: Ստեղծագործութիւնը առաջին յայտնութիւնն է Աստուածոյ, իսկ Մարդեղութիւնը երկրորդ: Աստուածոյ ձեռքէն ելած առաջին մարդը մաքուր էր եւ անմեղ, իր մեղանչումով չարիքը աշխարհ եկաւ: Մեղքը ժառանգական է, իւրաքանչիւր կաթիլը մեր արիւնին որ իր հոսի մեր Երակներուն մէջ, ծանրաբեռնուած է մեղքով, որ ժառանգ կը մնայ մեզի առաջին մարդէն: Աղամի մեղանչումէն առաջ աշխարհը դեղեցիկ էր իր ամբողջական մաքրութեամբ: Աստուածոյ արդարութիւնը կը տարածուէր բոլոր արարածներուն վրայ, զաշտի Երեսին սփռուած ցողի կաթիլներուն պէս: Ամէնուրեք խաղաղութիւն էր ու քաղցրութիւն, եւ ծառերու տերեւները իրարու հետ չէին մրցեր ի խնդիր արեւու չողերուն: Վարդերը կ'աճէին առանց փուչի եւ ամպերը կ'անձրեւէին այնքան միայն, որքան որ Երկիրը պէտք ունենար: Մարդը զլուխն էր ստեղծագործութեան, իր առօրեայ կեանքը հնչեղ երդ մըն էր երախտազիտութեան: Աղամով մեղքը աշխարհ եկաւ ի մէնք ժառանգեցինք զայն իրմէ, մեղքը մէր երկրորդ բնութիւնը եղաւ: Ան այժմ մեզի հետ կը ննջէ, նման վայրի զաղանին եւ կ'արթը բննայ հարուածելու մեզ, նման զիշերուան աւազակին: Մեղքը բարակ է սարդի թելէն աւելի, տեղաւորուած մեր միսերուն մէջ, նման օրդին որ սողալ զիտէ մեր կիրքերուն բաւելոներուն ծոցը: Անիկա ժանդոս երկաթ մըն է վեր մեր ակռաներու ոյժէն»: Յիսոյ լուեց պահ մը, սակայն իր մարմինը կը դոզար անդունդին վրայ կախուած ուռիի նման: «Աստուած զթաց իր արարածներուն երբ տեսաւ որ մարդիկ մեղքի մէջ թալուած՝ չեն կրնար աղատազրել իրենք զիրենք: Յիշեց մեր նախահայրերուն տուած իր խոստումը եւ

աշխարհ դրկեց իր Միածին Որդին, մարդկային մարմնով և արխանով, փրկելու համար կորստեան մատուած մարդկութիւնը: Օրէնքը չէր կրնար օդնել մարդուն, քանի որ օրէնքով մեղքը և կած էր աշխարհ: Արեան իւրաքանչիւր կաթիլը որ կ'իյնայ Աստուածորդույն և բակէն, ալէկոծ ծով մըն է, եւ չողեւարքի իր իւրաքանչիւր տագնապը՝ բոցավառ ասուց մը, վէրքի մը պէս բացուած մեր սրտին: Արիւնը եւ կրակը մաքրեցին աշխարհի մեղքը: Աստուած սակայն իր անհուն սէրը շցուցուց միայն Արքահամի սերունդէն և զողոներուն, այլ բովանդակ մարդկութիւնն: Այս կերպով մեղքին յաջորդեց արդարացումն ու փրկութիւնը: Ասանց Աստուածոյ միջնորդութեան եւ զութին, մարդը սահմանուած էր կորստեան: Յիսուս Մեսիան երկրորդ յայտնութիւնն է ստեղծագործութեան, անմեղ էր բայց քաւեց մեր մեղքը իր մահով, որպէսզի մենք անմեղ որդիներ բլրանք Աստուածոյ: Այս է իմ հաւատքս Յիսուս Մեսիայի մասին, եւ ես այս հաւատքն է որ կը բերմ բաժնանդակ մարդկութեան, Հրէին եւ հեթանոսին անխտիք: Եթէ կարենանք արդարանալ հաւատքով, այն ատեն ուր եւ խաղաղութիւն կ'ունենանք Աստուածոյ հետ, Յիսուս Քրիստոսով»:

Ապօղոս կ'զար թէ Առաքեալին խօսքերը նպատակ ունէին բացատրելու զոյլ աշխարհներու անհաս աղերսը, մէկուն անհամեմատ մէծութիւնը եւ միւսին աւազահատիկի խեղճութիւնը: Բայց Աստուածոյ Հրաշքով այս երկուքը դիրար չէին հերքեր, թէ ասզենականին աւազէ կնիքը կար որ կ'իշխէր անդենականի անպարագիծ զանդուածին վրայ: Արդեօք այս մարդը երկի՞նք զացած էր, կը խորչէր Ապօղոսը, որուն բառերը այնքան վստահութիւն կը ներշնչէի:

Ապօղոս ստրի երաւ, խոնարհեցաւ յարդարնով Առաքեալին առջև, հիացումէն շըլմործ, յիսոյ բաւաւ. «Եղբայր Պօղոս, քու բառերդ թարժ եւ կանաչ են, նման նոճիի ոստերուն, ծլած հոսող ջուրերու հոսանքէն: Կը հաւատամ որ Մեսիան, Աստուածոյ Որդին, եկած է եւ իր արիւնով աղաստաղբած մարդկութիւնը մեղքի ժանիքներէն: Սակայն այժմու հաւատացեալներէն շատեր կը շարունակէն մեղանչէլ դարձեալ, հակառակ Մեսիայի

արիւնով փրկուելնուն: Կորնթոսի եւ Աքայի մէջ ես հանդիսատես եղայ այնպիսի դայթակղալից արարքներու, որոնք հեթանոսները պիտի ամչցնէին: Անոնք կը շարունակեն ամրի իրենց նախկին կեանքր, ուստեղով, բժպելով եւ պլէկելով, այս կերպ անարդելով Մեսիայի տաճարը եղող իրենց մարմինը: Ո՞ւր է արդարացումը զոր Աստուած հաստատած է Մեսիայի անունով հաւաքուողներուն մէջ»:

Պօղոս ցնցուեցաւ, կարծես հազարաւոր մուրճեր իրենց հարուածները կը տեղացնէին իր գյխուն. անխօս ու տժգոյն կը նայէր եւ ոչինչ կը տեսնէր իր աչքերուն զիգուող մըշուշն: Յետոյ գառնալով Ապօղոսին, բաւ. «Մի՞թէ զրուած չէ թէ Հրեաները մեղանչեցին Անայի Օրէնքէն յիսոյ: Աստուածոյ մեծադոյն ստորոգելին ներումն է, որովհետեւ ան Հայր հասարակաց է եւ սէր ու զութ ունի իր գաւակներու նկատմամբ: Ես կը հաւատամ Յիսուս Մեսիային, որ ի վերջոյ պիտի լուսաւորէ եւ առաջնորդէ բոլոր մոլորեալները: Կատարենք մեր պարտականութիւնը և սպասենք համրերութեանմը արդիւնքին: Համրերութիւնը սէր չողիին: Դուն, սիրելի Ապօղոս, զարդացած ես եւ քաղցրախօս, օնէ ինձի որ կարենանք տարածել Մեսիայի սէրը բոլոր սիրակառութեան չարիքներէն եւ մեղքերէն: Յետոյ մի մոռնար որ մեղքը բաժինն է մարդուն, վա՛յ անոր որ մեղքէն զուրս գիտէ ինքինքը: Մենք կը մեղանչենք Աստուածոյ իսկ շունչին տակ, Անոր տաճարներուն մէջ»: ՄԵ՛ՂՔ, եւ անոր սրտին մէջ հուժկու զարկ մը թոթուեց ամրողի իրանը: Կախարդ պրիսմակ մը նոյն բովէին Պօղոսի աչքերուն բերաւ Մասիանոսի քարկոծման տեսարանը: ՄԵ՛ՂՔ, քանի տարի ան ծամած էր այդ ժանդու երկաթը ու չէր կրցած փրցնել փշրանք մը խմաստ, նոյն իսկ հեռայոյս, որ արեւոտել կարենար իր մոռալ անցեալը: Սակայն ամէն վայրկեան ներկայ էր իր մոքին մէջ այն հիմնական զաղավարը թէ որքան ալ մէծ ըլլայ մէր մեղքերուն ալիքը, միշտ աւելի մէծ է Աստուածոյ սիրոյն ծովը:

*

Եփեսոսի մէջ եւ Հրեաներ դէմ դարձան

Առաքեալին, ստիպելու համար զինքը որ նոր տեղ մը վարձէ իրեն հետ եղողներուն համար։ Պօղոս սակայն դիւրին յուսահատող չէր, սրբազն «յիմար»ն էր ան Մեսիային եւ կատաղի սիրահարը անոր ճշմարտութեան։ Գիշեր ցերեկ մխոքը զրազած էր իր առաքելութեան մատածումով։ Պրիսկիզայի զործատեղին մէջ մինչ իր ոտքերը կարի մեքենան կը շարժէին եւ ձեռքերը կը հիւսէին, մխոքը զրազած էր իր ապագայ զործունէութեան ծրագրով։ Իր ունկնդիրներուն մէջ կային Հրեաներ եւ հեթանոսներ, Եփեսոսէն եւ ուրիշ տեղերէն եկող, որոնք ուշադրութեամբ կը լսէին զինքը, երբ ան կը խօսէր եկող Մեսիայի մասին, որ մարզացած, մեռած եւ յարութիւն առած էր, փրկելու համար մարդկութիւնը իր մեղքերէն եւ վերածելու աշխարհը նոր դրախտի մը։ Ունկնդիրներու հոգիները կը ճմլուէին տրաում ու քաղցր ըդղացումներով եւ յոյսով։ Ներքին բերկրանք մը կը հոսէր բոլոր սիրտերէն, կ'զգային թէ ամենարարին Աստուած գթացած էր նաեւ հեթանոսներուն, թէ Մեսիան եկած էր իրենց մեղքերուն համար, եւ թէ նոր Ռևստի մէջ կը մտնէին բաժնեկից ըլլալու խոսուումին։

Սինակոկի քարոզութենէն զատ, Պօղոս կը չըջէր տունէ տուն եւ մարդերէ մարդ, հաւատացեալներ մուրալու նոր հաւատքին համար։ Առանց խարութեան կը մօտենար տգէտին եւ դիտունին, աղքատին եւ հարուստին, հրահանդելով բոլորը Մեսիայի վարդապետութեան եւ բժշկելու հիւսնդները, որոնց թիւն ու տեսակը անհամեմատ չափերու կը հասնէին։ Քաղաքին կոյրերը, անդամալոյները եւ այսահարները կը համախըմբուէին հրապարակին մէջ եւ փողոցներու անկիւնը, սպասելով Առաքեալի անցնելուն։ Պօղոս չէր քաջալերեր զիրենք, որովհետեւ դիտէր թէ զինքը մոզի եւ կախարդի տեղ կը դնէին։

Ամէն շարաթ պատգամաւորութիւններ կուգային Եփեսոս, այն քաղաքներէն՝ ուր Պօղոս քարոզած եւ համայնքներ հաստատած էր, Մակեդոնիայէն, Փիլիպէէն եւ Թեսալոնիկէէն, խոդրելու որ իրենց այցելէ։ Այս միջոցին Կորնթոսէն մասնաւոր պատղամաւորութիւն մը եկած էր, Ստեփանոսի զիմաւութեամբ, սպաչելու Առաքեալին որ Կորն-

թոս զայ։ Պօղոս առժամարար հօն զրկեց Տիմոթէոսը եւ կը մտածէր ինք եւս երթալ, յարուցուած շփոթութիւններն ու խնդիրները կարգադրելու։ Կորնթոսը անկերպարան կը մնար, չկար մէկը որ կարենար պատասխաննել յարուցուած հարցերուն եւ վէճերուն, որոնք օրէ օր կը շատանային։ Կորնթացի հաւատացեալները կ'ուղէին զիտնալ թէ արտօնուած էին կուռքիրուն զոհուած միսը ուտելու։ Հրեանները իրենց յատուկ մասգործները ունէին, սակայն հեթանոսներուն համար կուռքերուն զոհուած միսը կար միայն։ Յետոյ զիտնալ թէ Մեսիայի հաւատք ընդունող մը կրնա՞ր պահէւ իր կինը, որ զեռանհաւատ կը մնար։ Կային ապահարզանի հարցեր, որոնք Յիսուսի հաւատքին զառնաւլէն յետոյ հարժարիլ կ'ուղէին իրենց կիներէն եւ ուրիշներ որոնք կը մերժէին ամուսնանալ։ Պօղոսի համար սակայն դժուար էր թողույ Եփեսոսը, որ առանց իր ներկայութեան պիտի չկրնար իր ոտքերուն վրայ կենալ։ Հետեւարար, մտածեց Երկար նամակ մը զրել Կորնթացիներուն, ի լուսաբանութիւն համայնքը յուզող հարցերուն։

Դիշերը, պատգամաւորներու մէկնելէն յետոյ, Պօղոս կանչեց իր հաւատարիմ Տիմոթոսը եւ մոմի ազօտ լոյսին տակ անոր թելադրեց Կորնթացիներուն զրկուելիք զիրը։

«Կը լսէմ», կ'ըսէր ան իր թուղթին մէջ, «թէ զիրար չէք հանդուրժէր, չէք ուղեր միասին նոյն տեղը հաւաքուիլ ու ազօթէլ։ Մինինքինքը Ապողոսնան, միւսը Կեփայեան եւ ուրիշներ իրենք զիրենք Քրիստոսնան կը կոչն։ Կը զարմանամ ձեր այս մտայնութեանը վրայ։ Քրիստոս մի է, որուն անունով ընդունեղիք մկրտութիւնը, եւ չի բաժնուիր։ Պօղոս, Ապողոս եւ Կեփաս ձեզի համար շեն խսչուած, որպէսզի իրենց անունը կրէք։ Անոնք խոնարհ մշակներ եղան միայն Աստուծոյ խոսքին, ձեր հոգիներուն մէջ սերմանուած։ Մին ցանեց եւ միւսը ջրեց, բայց Աստուծուած բուցուց։

«Զիրար հանդուրժէլ զիտոցէք եւ իրարու հետ սիրով եւ համերաշխութեամբ ապրեցէք, որպէսզի ծաղր ու ծանակ ըլլաք հեթանոսներուն։ Եթէ մարզոց եւ հրեշտակներու լեզուն խոկ խոսիմ եւ չունենամ սէր, պիտի նմանիմ թրթուացող պղինձին եւ զօղան։

ջող ծնծղային : Ոչ մարդարէական չնորհը , խած է մահը եւ անմահութիւն չնորհեր է բոլորիս : Եթէ Յիսուս յարութիւն առած չէ եւ մեռելները պիտի չյառնեն , այն առեն ի զուր եղած պիտի ըլլան մեր ճիզերը եւ ձեր հաւատքը , ուռենք , խմենք եւ զուարձանանք , քանի որ վաղը պիտի մեռնինք :

«Քրիստոս մեռաւ մեր մեղքերուն համար , ազատազրելու մեղ զատապարտութենէն : Այս իրողութիւնը զերազոյն երաշխիքն էր աստուածային սիրոյն : Խաչուելէն եւ թաղուելէն երեք օրեր յետոյ յարութիւն առաւ զերեզմանէն : Ես աշքերովս տեսայ դինքր Դամակոսի համբուն վրայ : Իմ տեսածս հոգեկան տեսիլք մը չէր , այլ շօշափելի իրականութիւն մը , առանց վախովաման եւ դիմոզերծումի , որ պատուած է այլեւս մահուան վարագոյրը եւ իրարու միացուցածընդմիշտ կեանքը անմահութեան : Ան իր մահով կո-

Փրկչին յարութիւնը պարզ զարձ մը չէ իրաց հին վիճակին , այլ կեանքի յաղթական հակաղղեցութիւն մո , զարդացումով եւ յառաջդիմութեամբ : Ինչպէս որ Քրիստոս ամբողջութիւն , մարմին և հոգի , անցաւ այդ կերպարանափոխութեան մէջէն , այնպէս ալ մենք մեր ամբողջ կութեամբ պիտի վերանորոգութիւնք իրեն նման : Փառաւորեալ փրկիչը նոյն է երկրաւոր Քրիստոսին հետ , միայն իր զործունէութեան պայմանները տարբեր են . ինք որ մարդկային տկարութիւններուն թարկուած էր , Թօթուեղ նիւթին կապերը , ձեռք առնելով աստուածային իշխանութեան դաւագնոր , մինչեւ որ ամէն արարած ծունը կրկնելով իրեւ աստուած պաշտէ զայն :

(Դար. 18)

6.

